

Bakgrunn for vedtak

Samtykke til ekspropriasjon for NRS Settefisk AS sitt vannuttak fra Monsevatnet

Karlsøy kommune i Troms og Finnmark fylke

Tiltakshaver	NRS Settefisk AS
Referanse	201700544-56
Dato	26.03.2021
Ansvarlig	Gry Berg
Saksbehandler	Kristin Haugen

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9

7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B

6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Innhold

SAMMENDRAG	1
BAKGRUNN FOR SAKEN.....	2
HJEMMEL	2
SØKNADEN.....	3
OMFANG AV EKSPROPRIASJON.....	3
BEHANDLING AV SØKNADEN	5
NVES VURDERING AV SØKNAD OM SAMTYKKE TIL EKSPROPRIASJON	12
NVES OPPSUMMERING	17
NVES VEDTAK.....	17
VILKÅR FOR VEDTAKET.....	18
ANDRE FORHOLD	18

Sammendrag

NRS Settefisk AS (NRS) søker om samtykke til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for etablering av vannuttak fra, og regulering av, Monsevatnet i Karlsøy kommune i Troms og Finnmark fylke. Ekspropriasjonssøknaden gjelder bl.a. eksisterende drikkevannsforsyning fra Storelva. Denne forsyner ca. 18 abonnenter.

Flere grunneiere og rettighetshaver i området er imot at det gis samtykke til ekspropriasjon. Ulempene er knyttet til drikkevannsforsyning, landskapsvirkninger, trygg ferdsel på isen og fiske. Fordelene ved tiltaket er i hovedsak økt smoltproduksjon i region Troms og Finnmark og verdiene akvakulturbransjen skaper for samfunnet.

NVE har, etter en samlet vurdering, funnet at de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved regulering og vannuttak fra Monsevatnet, utvilsomt er større enn de skader og ulemper som påføres andre. NVE vil derfor gi NRS Settefisk AS tillatelse til å kreve avstått nødvendig grunn og rettigheter for uttak av vann og regulering av Monsevatnet i Karlsøy kommune i Troms og Finnmark, se vedtak av denne dag.

Tillatelsen blir gitt med vilkår om at det etableres nytt inntak i Monsevatnet til eksisterende vannforsyning fra Storelva, i tråd med det NRS Settefisk AS har omtalt som «Alternativ c)» i søknaden, på en slik måte som sikrer en sikker levering av tilstrekkelige mengder drikkevann.

Bakgrunn for saken

Ved konsesjonsbehandlingen av vannuttak fra og regulering av Monsevatnet ble det i søknaden skrevet at NRS er i forhandlinger om de nødvendige vannrettigheter og disponerer de nødvendige arealene på Vinterneset der tidligere Dåfjord Smolt lå. Videre heter det om vannverket:

«Det er et privat vannuttak i vassdraget (figur 14), med et lite uttak. De ser på muligheten av å få kombinert sitt uttak ved påkobling til settefiskanleggets sitt framtidige vannuttak. Dette vil sikre inntaket i særlig kalde perioder på vinterstid, perioder de i dag har problemer med sin vannforsyning. Dagens uttak på under 10 l/ minutt vil uansett ikke være noe problem med foreliggende planer.

- Tiltaket vil ikke ha noen virkning for utnyttning av vannressursen.
- Med liten verdi blir konsekvensen ubetydelig (0).»

NVE legger til grunn at det er snakk om ca. 18 abonnenter tilknyttet vannverket. Vannverket består av en kum der det tas inn vann fra elva og et distribusjonssystem, det er ikke et vannbehandlingsanlegg.

Under høringen av konsesjonssøknaden kom det ingen uttalelser knyttet til drikkevannsforsyningen eller andre forhold fra grunneiere i området, og det ble i konsesjonen ikke satt særskilte vilkår knyttet til denne. Vurdering av fordeler og ulemper knyttet til drikkevannsforsyningen har derfor ikke vært en del av konsesjonsspørsmålet.

I ettertid har det vist seg at det likevel ikke var mulig for NRS å komme til en minnelig avtale om privatrettslige rettigheter. NRS har derfor søkt om ekspropriasjonstillatelse. NVE konstaterer at det har vært dialog mellom partene og at det er forsøkt å komme frem til en minnelig ordning for gjennomføring av tiltaket. NVE forutsetter at tiltakshaver fortsatt forsøker å komme frem til minnelige ordninger med berørte grunneiere og rettighetshavere jf. ekspropriasjonsloven § 12.

Hjemmel

Reglene i vannressursloven kapittel 10 om ekspropriasjon og ekspropriasjonserstatning gjelder for ekspropriasjonssaker der det eksproprieres til tiltak som er gitt konsesjon etter vannressursloven.

NRS Settefisk AS har i medhold av lov om oreigning av fast eiendom av 23. oktober 1959 (ekspropriasjonsloven) § 2 nr. 54 søkt om samtykke til ekspropriasjon av manglende rettigheter til å gjennomføre tiltaket NVE ga konsesjon til 30.4.2018. Ekspropriasjonsloven § 2 nr. 54 gir hjemmel til å ekspropriere «så langt det trengst til eller for (...) øvrige vassdragstiltak ...».

Bestemmelsen gir NVE hjemmel til å samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett eller bruksrettigheter som trengs for å bygge og drive de anleggene det er gitt konsesjon til etter vannressursloven.

Søknaden

NVE har mottatt søknad fra NRS Settefisk AS datert 12.11.2020, som lyder som følger:

«NRS Settefisk AS org. nr. 918 335 323, (heretter, «NRS» eller «Søker») har fått konsesjon datert 30. april 2018 til å utnytte vannet i Monsevatnet i Karlsøy kommune i Troms og Finnmark fylke til produksjon av settefisk. Konsesjonen gir NRS tillatelse til nedtapping av Monsevatnet med inntil 50 cm.

NRS søker herved om

a) tillatelse etter oreigningslova jf. § 2, nr. 54 om samtykke til ekspropriasjon av manglende rettigheter til å gjennomføre tiltaket, dersom det ikke oppnås minnelig avtale mellom søker og rettighetshavere; og

b) forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25.

Det anmodes om at begjæringen tas under behandling så raskt som mulig.

Nødvendige opplysninger fremgår i det følgende.»

Omfang av ekspropriasjon

Om lag 31 grunneiere kan bli berørt av tiltakene som NVE har meddelt konsesjon til 30.04.2018.

NRS Settefisk AS har i søknad datert 12.11.2020 søkt om samtykke til:

Etablering av vannuttak og regulering i Monsevatnet

- Rett til å tappe ned Monsevatnet i Karlsøy kommune med inntil 50 cm overfor berørte eiendommer:
 1. Gnr. 7, bnr. 249 i Karlsøy kommune
 2. Gnr. 7, bnr.5 i Karlsøy kommune
 3. Gnr. 7, bnr. 16 i Karlsøy kommune
 4. Gnr. 7, bnr. 28 i Karlsøy kommune
 5. Gnr. 7, bnr. 21, i Karlsøy kommune
 6. Gnr. 7, bnr. 211 i Karlsøy kommune
 7. Gnr. 7, bnr. 4 i Karlsøy kommune
 8. Gnr. 7, bnr. 78 i Karlsøy kommune
- Rett til å bygge terskel på eiendom gnr. 7, bnr. 5 i Karlsøy kommune ved utløpet av Monsevatnet.
- Fallrettigheter i Storelva tilhørende eiendommene gnr. 7, bnr. 16 og gnr. 7, bnr. 5 i Karlsøy kommune.

Etablering av alternativt uttak for drikkevann

NRS Settefisk AS har også søkt om rett til å etablere alternativt bruksuttak for drikkevann. Det foreligger 3 alternativer. Det søkes om samtykke til ekspropriasjon av dagens etablerte drikkevannsuttak, med vilkår om at alternativ a) etableres av søker, som kompenserende tiltak overfor rettighetshaverne:

- a) NRS legger ny vannledning fra etablert vannkum ved kommunal vei på vestsiden av elva. Vannrøret krysser elva via veibroen i munningen på Storelva, og føres opp til etablert vannkum i overkant av innmark på østsiden av elva for påkobling til eksisterende vannledningsnett. NRS er ansvarlig for å utføre alt arbeid med å planlegge og utføre leggingen av vannledningen opp til etablert kum.
- b) Rettighetshaverne forestår arbeidet med å etablere infrastruktur som angitt i a), og NRS betaler et engangsvederlag til rettighetshaverne for disse arbeidene. NRS bistår med prosjektering av kapasitet og rørdimensjonering, samt å etablere avtale med grunneier på vestsiden av elva.
- c) NRS etablerer på vegne av rettighetshaverne nytt inntak i Monsevatnet. Det bygges ny pumpestasjon ved Monsevatnet, og rør legges fra pumpestasjon og ned langs østsiden av Storelva ned til etablert vannkum i overkant av innmark på østsiden av elva for påkobling til eksisterende vannledningsnett. Ledning legges hovedsakelig i veitrasé langs Storelva.

Følgende grunneiendommer er bekreftet av grunneiernes representant overfor NRS til å være tilkoblet drikkevannsutttaket:

1. Gnr.7, bnr. 16 i Karlsøy kommune
2. Gnr. 7, bnr. 28 i Karlsøy kommune
3. Gnr. 7, bnr. 30 i Karlsøy kommune
4. Gnr. 7, bnr. 45 i Karlsøy kommune (to tilkoblinger)
5. Gnr. 7, bnr. 50 i Karlsøy kommune
6. Gnr. 7, bnr. 51 i Karlsøy kommune
7. Gnr. 7, bnr.52 i Karlsøy kommune (to tilkoblinger)
8. Gnr. 7, bnr. 71 i Karlsøy kommune
9. Gnr. 7, bnr. 182 i Karlsøy kommune
10. Gnr. 7, bnr. 210 i Karlsøy kommune
11. Gnr. 7, bnr. 215 i Karlsøy kommune
12. Gnr. 7, bnr. 233 i Karlsøy kommune
13. Gnr. 7, bnr. 240 i Karlsøy kommune
14. Gnr. 7, bnr. 249 i Karlsøy kommune

I tillegg er det flere tilgrensende eiendommer som kan være tilknyttet drikkevannsutttaket:

1. Gnr. 7, bnr. 1 i Karlsøy kommune
2. Gnr.7, bnr. 1, fnr. 1 i Karlsøy kommune
3. Gnr. 7, bnr. 11 i Karlsøy kommune
4. Gnr. 7, bnr. 118 i Karlsøy kommune
5. Gnr. 7, bnr. 178 i Karlsøy kommune
6. Gnr. 7, bnr. 189 i Karlsøy kommune

Behandling av søknaden

Søknaden er sendt på høring til grunneiere til Monsevatnet og Storelva og rettighetshavere og mulige rettighetshaver for drikkevannsutttaket fra Storelva og deres advokater den 17.11.2020. Søknaden er også sendt lokale og regionale myndigheter som saken kan vedkomme. Høringsperioden varte i overkant av 6 uker og høringsfristen var 5.1.2021.

Høringsuttalelser

NVE har oppsummert uttalelsene til søknaden, fullstendige uttalelser finnes på sakens hjemmeside: <https://www.nve.no/konsesjonssaker/konsesjonssak/?id=7932&type=V-1>

Karlsøy kommune viser i brev av **17.11.2020** til den historiske bruken av området der NRS nå etablerer nytt settefiskanlegg og at etableringen er i tråd med kommunens satsingsområde innen matproduksjon. Kommunen støtter NRS sin søknad om ekspropriasjon.

Fylkesmannen i Troms og Finnmark (nå Statsforvalteren i Troms og Finnmark) uttaler i brev av 7.12.2020 at de ikke har merknader til ekspropriasjonssøknaden.

Fiskeridirektoratet uttaler i brev av **19.11.2020** at de ikke har merknader til saken.

Advokat Brynjar Østgård har gitt en uttalelse i brev av **5.1.2021** på vegne av sine klienter, **grunneiere til bnr. 5, 16 og 249 på gnr. 7 i Karlsøy kommune**, eiendommer som grenser til Storelva og Monsevatnet. Det gis her uttrykk for at NRS opptrer på en måte som i liten grad skaper tillit og har manglende vilje til å komme til en minnelig løsning. Det sies også at det i hovedsak er pengebeløpene det ikke er oppnådd enighet om. Han sier også at fallrettighetene i Storelva ikke har vært gjenstand for forhandlinger og at dette er mer inngripende. Det formidles at dagens vannverk fungerer godt, med lave driftskostnader, enkel drift og god vannkvalitet. Det uttrykkes videre bekymring for at tiltakene vil påvirke drikkevannsforsyningen i negativ retning når det gjelder vannføring, forurensning, behov for driftsmessige endringer og kostnader knyttet til dette. Grunneierne og øvrig tilknyttede til vannanlegget kan ifølge uttalelsen akseptere en løsning hvor det legges nytt inntak ute i Monsevatnet og føres i ledning på østsiden av elva med påkobling på eksisterende ledningsnett. Det vises også til mulig alternativ utnyttelse av vannet og vannets verdi for ideelle interesser. Ifølge advokaten har NRS tilgang på vann fra andre siden av fjorden, der det før 1985 ble tatt ut vann til anlegget på Vinterneset. I sin oppsummering skriver advokaten at det ikke bør gis samtykke til ekspropriasjon og at et eventuelt ekspropriasjonssamtykke under enhver omstendighet ikke bør omfatte fallrettighetene og heller ikke vannverket. Videre hevdes at når NRS inkluderer begge disse ressurser i sin søknad, er det et klart signal om at NRS ønsker å ta bortimot total kontroll over Monsevatnet og tilhørende vassdrag, at det er helt uproporsjonalt, og ikke oppfyller kravet i ekspropriasjonsloven § 2 annet ledd. Videre kreves det at det ved en eventuell ekspropriasjonstillatelse settes vilkår om sikker drikkevannsforsyning, også i anleggsperioden.

Advokat Kristoffer Dons Brøndbo har gitt en uttalelse i brev av **5.1.2021** på vegne av sine klienter, som er **grunneiere til bnr. 4, 21, 28, 78 og 211, alle på gnr. 7 i Karlsøy kommune**. Partene bestrider at vilkårene for ekspropriasjon av rett til nedtapping er oppfylt og mener at det planlagte tiltaket vil medføre store skader eller ulemper for området ved at deler av strandsonen blir tørrlagt og muddersoner blottlegges. Nedtapping vil også føre til tap av fiskeplasser langs strandsonen og berøre båtstø. De er urolige for om tiltaket vil påvirke sikkerheten på isen og med det isfiske og transport av vann og ved, som foregår om vinteren. De er også bekymret for det estetiske ved tørrlegging, og ørrebestandene. De mener at det ved vurderingen må tas hensyn til at området må anses som et svært viktig friluftsområde.

Om drikkevannsutttaket sies det følgende:

«Når det gjelder dagens etablerte drikkevannsutttak er det søkt om samtykke til ekspropriasjon med vilkår om at NRS etablerer et nytt bruksuttak som kompenserende tiltak. Ved et slikt ev. vilkår må det presiseres at det nye utttaket skal være minst like godt som det eksisterende. Det antas for øvrig at også de øvrige rettighetshaverne til drikkevannsutttaket vil inngi merknader til dette.»

Videre vises det til at det pågår vannuttak fra Monsevatnet til NRS sitt anlegg, selv om de privatrettslige forholdene ikke er avklart, videre heter det:

«Det anføres fra denne side at det forhold at NRS Settefisk AS har igangsatt vannuttak uten å ha dokumentert privatrettslig rett til dette overfor grunneierne, bør vektlegges av NVE ved interesseavveiningen etter oreigningslova § 2 annet ledd. Også dette forhold tilsier etter grunneiernes oppfatning at NVE ikke gir samtykke til ekspropriasjon.»

Lis Østerbø og Morten Brattvoll, grunneiere til gnr. 7 bnr. 30 i Karlsøy kommune uttaler i brev av 5.1.2021 at dersom tiltaket får følger for vannstanden i Storelva vil de være part i saken, da eiendommen har grense til elva. De ønsker også å holdes informert og bli hørt dersom det dukker opp alternative løsninger for vannuttaket. De bemerker til slutt at de ikke har fått informasjon eller nabovarsel for byggeaktivitet, selv om deres eiendom er tatt i bruk til lagring av materiell, maskinpark og fyllmasse.

Søkers kommentar til uttalelsene av 14.1.2021

«1. INNLEDENDE MERKNADER

Vi vil kun knytte kommentarer til de uttalelser som anses relevant for vurderingen av vilkårene for ekspropriasjon og forhåndstiltredelse etter oreigningslova. Øvrige uttalelser, som for eksempel uenighet om eksisterende rettigheter og anførsler om ulovlig bruk av eksisterende vannuttak, er ikke relevant i denne sammenheng.

Vi finner innledningsvis også grunn til å bemerke at interesseavveiningen etter oreigningslova § 2 andre ledd, foruten det formelle beviskravet, er sammenfallende med den interesseavveining som må gjøres ved konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 25 første ledd, se Ot.prp. nr. 39 (1998- 1999) s. 223-224:

«Oreignl § 2 annet ledd stiller krav om inngrepet «tvillaust er til meir gagn enn skade» for at vedtak eller samtykke til ekspropriasjon kan gis. Uttrykket «tvillaust» er bare ment som en regel om beviset, og det som kreves er bare vanlig overvekt i interessene, jf. her Rt-1964-1025 som gjaldt en ekspropriasjonssak i medhold av jordloven. [...] Bestemmelsen innebærer dermed ikke i seg selv et strengere krav enn hva som stilles for konsesjonspliktige tiltak etter § 8, jf. ny § 25, men det skal være klart og tydelig at en slik overvekt foreligger.»

Vurdering av vilkårene i vannressursloven § 25 som ble gjort i forbindelse med konsesjonsbehandlingen vil derfor være relevant, og i utgangspunktet dekkende, for den vurdering som må foretas ved vurderingen av NRS sin søknad om ekspropriasjon for gjennomføring av vassdragstiltaket i henhold til konsesjonen. På generelt grunnlag, viser vi derfor til de vurderinger som fremgår av NVEs begrunnelse for konsesjonen for vassdragstiltaket.

Basert på de uttalelser som er innkommet, er NRS av den oppfatning at det er «tvillaust» at de allmenne og samfunnsmessige fordeler ved ekspropriasjonstiltaket er større enn ulemperne tiltaket fører med seg, jf. oreigningslova § 2, i tråd med NVEs konklusjon vurderingen av vassdragstiltaket opp mot vilkårene i vannressursloven § 25.

Vi viser i denne forbindelse også til Karlsøy kommunes uttalelse til ekspropriasjonssøknaden i brev av 17. november 2020, som underbygger dette.

2 MERKNADER FRA EIERNE AV GNR 7 BNR 4, 21, 28, 78 OG 211

Grunneierne er representert i ekspropriasjonssaken av advokat Kristoffer Dons Brøndbo, som på deres vegne har kommet med høringsuttalelse til ekspropriasjonssøknaden i brev av 5. januar 2021.

I brevet gjør grunneierne gjeldende at regulering av Monsevatnet vil være uheldig for estetikken i området og at tiltaket vil føre til ulemper for fiske i vannet og ferdsel over vannet på vinterstid.

Ulempene det vises til er i sin essens vurdert under konsesjonsbehandlingen. Vi viser til NVEs vurdering av vassdragstiltaket betydning for innlandsørret og landskap/friluftsliv/brukerinteresser på side 11 og 13 i begrunnelsen for konsesjonsvedtaket.

Hva gjelder endringer av det private drikkevannsuttaget, bemerker NRS at kvaliteten vil bli ivaretatt, også under anleggsperioden.

3 MERKNADER FRA EIERNE AV GNR 7 BNR 5, 16 OG 249

Grunneierne er representert i ekspropriasjonssaken av advokat Brynjar Østgård, som på deres vegne har kommet med høringsuttalelse til ekspropriasjonssøknaden i brev av 5. januar 2021.

I brevet ytres det misnøye med de forhandlinger som har vært gjennomført. NRS er ikke enig i de karakteristikkene som gis. Som merknadene fra grunneier også underbygger, har imidlertid avstanden mellom partene vært for stor til at man har lyktes å komme til enighet om en avtalebasert minnelig løsning. Som følge av dette, har NRS ansett det som nødvendig og mest ryddig å starte en prosess med ekspropriasjon. Forhandlingsprinsippet i oreigningslova § 12 andre ledd er oppfylt.

I brevet stiller grunneierne spørsmål ved om inngrepet innebærer fallrettigheter. NRS presiserer at man ikke har søkt om ekspropriasjon av grunneiernes fallrettigheter, i den forstand at man vil frata grunneierne rettighetene til å utnytte fallet i Storelva. Grunnen til at NRS har omtalt grunneiernes fallrettigheter, er at man har ønsket å synliggjøre at rettigheten til å regulere vannstanden i Monsevatnet i prinsippet kan påvirke omfanget av en eventuell økonomisk utnyttelse av grunneiernes fallrettigheter. I hvilken grad tiltaket vil ha en økonomisk betydning for grunneiernes utnyttelse av fallrettighetene, er imidlertid et spørsmål som hører til skjønn og erstatningsutmålingen.

I forlengelsen av sistnevnte har grunneierne vist til at de kunne utnyttet vann fra Monsevatnet og vannfallet i Storelva i en økonomisk virksomhet. Vi bemerker at ulemper i form av økonomisk tap som følge av ekspropriasjonstiltaket vil være et spørsmål som hører til skjønn og erstatningsutmålingen. I den grad inngrepet fører til ulemper i form av økonomisk tap, vil erstatningsbeløpet veie opp for disse. Dette er følgelig ikke relevant ved vurderingen av vilkårene for ekspropriasjon i oreigningslova § 2.

De generelle ulemper knyttet til fiske, alminnelig nytelse og ferdsel på Monsevatnet, er de samme ulemper/interesser som vi har kommentert i dette brevets punkt 2, og vi viser til dette. Det samme gjelder for grunneiernes kommentarer til inngrep i vannforsyningsanlegget.

Grunneierne har gitt uttrykk for at de kan være villig til å akseptere en ny vannledning på østsiden. NRS viser til at en slik løsning vil innebære to separate uttak av vann fra Monsevatnet, i motsetning til den løsningen NRS har lagt til grunn for ekspropriasjonstiltaket, som innebærer at man bruker det samme uttaket som for vannforsyningen til settefiskanlegget. Dette er derfor en mindre hensiktsmessig og helhetlig løsning for vannuttak, som i seg selv kan reise spørsmål om konsesjonsplikt, og NRS opprettholder derfor fremdeles den løsningen som er lagt til grunn i ekspropriasjonssøknaden.

4 MERKNAD FRA EIER AV GNR 7 BNR 30

Grunneier har kommet med høringsuttalelse til ekspropriasjonssøknaden i brev av 5. januar 2021.

I brevet vises det til at gnr 7 bnr 30 må behandles som part/berørt av regulering av Monsevatnet, ettersom eiendommen grenser til Storelva. Vi bemerker at gnr 7 bnr 30 kun grenser til Storelva i selve utløpspunktet, på havnivå, og det fremstår derfor som tvilsomt om eiendommen har rettigheter i Storelva som er vernet ved en ekspropriasjon for tiltak i Monsevatnet. All den tid eier gnr 7 bnr 30 allerede er tatt part i saken som følge av eiendommens rettigheter i drikkevannsuttaget, har imidlertid NRS ingen motforestillinger med å imøtekomme grunneiers ønsker om å bli behandlet som part i forbindelse med dette tiltaket. Hvordan disse rettighetene blir berørt, og om grunneier lider et økonomisk tap som følge av inngrepet, vil uansett bli gjenstand for behandling i skjønnet.

Videre stiller grunneier spørsmål ved hvilken alternativ løsning for omlegging av vannforsyningen NRS vil legge til grunn. Ekspropriasjonssøknaden gjelder alternativet skissert i ekspropriasjonssøknaden av 12. november 2020, punkt 4.2 a), slik det også fremgår av siste avsnitt under samme punkt. Vi viser for øvrig til kommentar i dette brevets punkt 3, siste avsnitt.

5 OM FORHÅNDSTILTREDELSE

NRS har anmodet om forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25. I brevene fra advokat Dons Brøndbo og advokat Østgård har grunneierne vist til at vilkårene for å gi forhåndstiltredelse ikke er oppfylt.

Vi presiserer at begjæring om skjønn vil bli fremmet umiddelbart etter mottak av et vedtak om ekspropriasjon for tiltaket, forut for NVEs realitetsbehandling av anmodningen om forhåndstiltredelse.

I den grad dette har vært uklart, presiseres det at vi ber om at NVE avventer realitetsbehandlingen av anmodningen om forhåndstiltredelse til skjønnsbegjæringen er bekreftet sendt inn.

6 OM UNNTAK FOR UTSATT IVERKSETTING VED EVENTUELL KLAGE

I forlengelsen av dette, ber NRS om at det i ekspropriasjonsvedtaket gis unntak for oppsettende virkning av eventuelle klager etter oreigningslova § 5 andre ledd.

NRS viser til at man har iverksatt entreprisarbeider for settefiskanlegget i hundremillionersklassen i tillitt til konsesjonen etter vannressursloven av 30. april 2018. Dette

konsesjonsvedtaket er rettskraftig. Entreprisearbeidene innebærer i seg selv et behov for fremdrift og unntak etter § 5 andre ledd, slik det også er vanlig i andre, store entrepriser, for eksempel på vegmyndighetens område.

Det samme fremdriftsbehovet ligger også implisitt i selve konsesjonsvedtaket, hvor det er stilt vilkår om at arbeidene må settes i gang innen 3 år etter at konsesjonen ble gitt. Oppsettende virkning av en eventuell klage på ekspropriasjonsvedtaket vil ha store negative konsekvenser for NRS.

Som nevnt ovenfor, er interesseavveiningen knyttet til ekspropriasjonstiltaket i alt vesentlige sammenfallende med vilkårene etter vannressursloven § 25. Med grunnlag i de ulemper grunneierne har vist til i sine høringsuttalelser, er det etter NRS sin oppfatning ikke grunnlag for å utsette den videre ekspropriasjonsprosessen til eventuelle klager på ekspropriasjonsvedtaket er avgjort. Videre bemerkes det at ekspropriasjonstiltaket og vassdragstiltaket uansett er reversible inngrep. Dette innebærer at et unntak etter § 5 andre ledd har marginale negative konsekvenser, om noen, for rettighetshaverne, selv om eventuelle klager på ekspropriasjonsvedtaket skulle føre frem etter at tiltaket er satt i gang.

Oppsettende virkning ved en klage på ekspropriasjonsvedtaket har derfor store negative konsekvenser for NRS, samtidig som det har ingen eller kun marginale negative konsekvenser for ekspropriatene at det innvilges unntak etter oreigningslova § 5 andre ledd.

NRS mener derfor at det foreligger «serlege høve» for å gi unntak etter § 5 andre ledd i vedtaket.»

Tilleggsopplysninger

Etter høringsfristen har **Troms og Finnmark fylkeskommune** uttalt følgende i brev av **18.1.2021**:

«...Troms og Finnmark har over lengre tid hatt underskudd av smolt, som betyr at smolt må importeres fra andre fylker for å fylle det behovet som oppdretterne i regionen har. Dette har uheldige sider med hensyn til mulig overføring av smitte og derfor er det et sterkt politisk ønske at regionen er selvforsynt med smolt. NRS Settefisk AS fikk 05.06.19 akvakulturtillatelse for settefisk av laks, ørret og regnbueørret på lokalitet 39737 Vinterneset. I akvakulturtillatelsen ble det påpekt at ved etablering av det omsøkte settefiskanlegget, vil NRS kunne forsyne sine egne anlegg i Troms og Finnmark med lokalt produsert smolt.

Det nye settefiskanlegget til NRS er svært viktig for å oppnå den ønskede og nødvendige balansen i smoltforsyningen i regionen, i tillegg til å være viktig både for næringsutøvere som driver med oppdrett og for leverandørindustrien. Settefiskanlegget vil bidra både til arbeidsplasser lokalt og økt aktivitet for leverandører. En forsinkelse av oppstart, og i verste fall bortfall av muligheten til å forsyne anlegget med ferskvann, vil være svært problematisk både for selskapet og for havbruksnæringen i hele regionen.

Troms og Finnmark fylkeskommune ønsker derfor å gi et sterkt signal om at vi støtter søkers ønske om ekspropriasjon til det omsøkte vannuttaket og regulering av vann i den forbindelse, og at det gis samtykke til forhåndstiltredelse.»

Søker har kommentert den siste uttalelsen slik i e-post av **18.1.2021**:

«På vegne av NRS, vil vi kort bemerke at Troms og Finnmark fylkeskommunens uttalelse underbygger NRS' oppfatningen av at det foreligger tungtveiende samfunnsmessige interesser for en ekspropriasjon til gjennomføring av konsesjons-/ekspropriasjonstiltaket. ...»

Videre har NVE mottatt kommentarer på søkers kommentarer til høringsuttalelsene fra **Advokat Østgård** i brev av **25.1.2021**. Fra brevet siteres:

«...»

Søknaden om ekspropriasjon skal bedømmes selvstendig, og basert på de hensyn som gjør seg gjeldende og de betingelser loven stiller opp. Bedømmelsen skal skje på bakgrunn av dette, dvs. de rettigheter/utnyttelsesmuligheter som søkes ekspropriert og de konsekvenser det har.

Den forutgående konsesjonen i seg selv gir ikke svar på det. Det gjelder ganske særlig i denne saken, hvor jo sakens utvikling viser at konsesjonen forutsetter at de privatrettslige forhold ordnes, og hvor søknaden om ekspropriasjon er nokså omfattende og inngripende, langt ut over konsesjonen, jfr. fallrettigheter og vannanlegg.»

Han hevder videre at interesseavveiningen etter ekspropriasjonsloven § 2 ikke er den samme som etter vannressursloven § 25, og han knytter dette opp mot menneskerettsloven § 2 nr. 1 bokstav a) og artikkel 1 i tilleggsprotokollen av 20.3.1952 til den europeiske menneskerettskonvensjonen, som det vises til, som lyder (sitat fra norsk oversettelse på Lovdata.no):

«Art 1. Vern om eiendom

Enhver fysisk eller juridisk person har rett til å få nyte sin eiendom i fred. Ingen skal bli fratatt sin eiendom unntatt i det offentliges interesse og på de betingelser som er hjemlet ved lov og ved folkerettens alminnelige prinsipper.

Bestemmelsene ovenfor skal imidlertid ikke på noen måte svekke en stats rett til å håndheve slike lover som den anser nødvendige for å kontrollere at eiendom blir brukt i samsvar med allmennhetens interesse eller for å sikre betaling av skatter eller andre avgifter eller bøter.»

Videre skriver advokaten:

«Det må på dette grunnlag foreligge en balanse mellom på den ene side ulempene inngrepet medfører for den som må avstå eiendom eller rettigheter i samme, og på den annen side de samfunnsmessige hensyn som taler for ekspropriasjon, jfr. Keiserud/Bjella, Oreigningslova med kommentarer (3. utg.) side 94.

I denne forbindelse må begrepet «ulempe» forstås som for det første alle de forhold som er relevante under et eventuelt senere skjønn vedrørende ekspropriasjonsvederlaget, dvs. herunder de potensielle fremtidige utnyttelsesmuligheter som tiltaket ødelegger for, som omtalt i min høringsuttalelse datert 5. januar 2021. For det andre skal man også ta hensyn til ulemper etc. som i seg selv ikke utløser noe ekspropriasjonsvederlag, jfr. Keiserud/Bjella, Oreigningslova med kommentarer (3. utg.) på side 93 midt på.

Ved interesseavveiningen vil man - som påpekt av Keiserud/Bjella på side 96 øverst - «lettere kunne slå fast at den nødvendige overvekt foreligger når det gjelder et offentlig formål», dvs. i motsetning til et privat formål, som i nærværende sak.

Det er jo også overordnet noe lite smakelig ved at et milliardkonsern som NRS ikke skal måtte betale skikkelig for seg når de skal skaffe seg avgjørende innsatsfaktorer til sin egen meget lukrative forretning. Når de skaffer seg andre innsatsfaktorer, som f.eks. elektrisitet, før, arbeidskraft, forsikring osv., så må de jo betale for seg. Det skulle ellers bare mangle.»

Videre påpekes at det er søkt om ekspropriasjon av fallrettighetene, og at grunneieres fallrettigheter reelt sett konsumeres ved tillatelsen. Videre følger en kommentar om at også økonomisk tap er en ulempe som skal være en del av avveiningen, selv om den blir kompensert. Det vises også til at

ekspropriantens subjektive interesse ikke skal ses hen til ved avveiningen, i den grad denne interessen ikke korresponderer med en allmenn interesse. Videre hevdes det at forhandlingsprinsippet i ekspropriasjonsloven § 12 i liten grad er oppfylt fra NRS sin side. Dette illustreres bl.a. ved utkast til avtale om drikkevannsforsyning som er forelagt vannverkseierne. Avtalen innebærer at vannverket kan koble seg til NRS sin vannledning fra Monsevatnet ved fylkesvegen. Videre setter avtalen begrensninger for størrelsen på vannuttaket til 5 l/s (tilsvarende 432 m³/døgn) og at NRS ikke påtar seg ansvar for vannkvaliteten eller behov for vedlikehold på distribusjonsnettet. NRS garanterer ikke forsyning til vannverket dersom vannivå i Monsevatnet blir så lavt at det ikke kan tappes fra dette. Dette viser ifølge advokaten at rettighetshaverne til vannverket blir helt avhengige av NRS og i tillegg påføres kostnader. Videre siteres:

«Dette er ikke tilfredsstillende, hensett til at grunneierne og øvrige tilknyttede i dag har en vannforsyning som fungerer, og som er enkel i drift og med lave og forutsigbare vedlikeholdskostnader. Slik har de hatt det i mange år, og for dem er det følgelig dramatisk når denne forutsigbare og tilfredsstillende tilstanden settes under press.»

Til søknaden om at en klage på en ev. tillatelse til ekspropriasjon ikke skal gis oppsettende virkning, uttales:

«NRS begrunner sin begjæring om unntak etter oreigningslova § 5 annet ledd bl.a. med at «interesseavveiningen knyttet til ekspropriasjonsvedtaket i alt vesentlige [er] sammenfallende med vilkårene etter vannressursloven § 25».

Som påpekt ovenfor, er dette ikke korrekt.

Videre viser NRS til de betydelig investeringer. Til det er å si, at NRS har gått i gang og tatt seg til rette uten å ta hensyn til grunneierne. NRS har sågar, gjennom advokat Dyrseth, søkt å spille grunneierne ut på sidelinjen ved å skape det inntrykk at deres rettsstilling er langt svakere enn hva den rettelig er.

Prosessen har ikke vært tilfredsstillende, og den eventuelle tidsnød NRS nå opplever, er i så fall et resultat - og et helt direkte resultat - av NRS sin egen opptreden. Dette er jo en meget ressurssterk aktør. Det er således ikke slik at NRS kan unnskyldes for den oppståtte situasjon. Tvert imot; her står man overfor en kalkulert strategi fra NRS sin side.

Lovens vilkår i § 5 annet ledd for å gjøre unntak er «urimelig hefte». Jeg kan - slik denne saken har utviklet seg - vanskelig se at NRS har grunn til å føle noen urimelighet om man holder seg til lovens hovedregel, nemlig at en eventuell klage har oppsettende virkning.»

Til slutt i uttalelsen omtales dekning av saksomkostninger:

«Jeg antar at NVE dersom det treffes vedtak om ekspropriasjon, kan treffe vedtak om dekning av mine klienters saksomkostninger i anledning ekspropriasjonssaken før skjønn eventuelt begjæres. En ekspropriasjon

Dersom vedtak om ekspropriasjon ikke treffes, er det naturlig at mine klienters saksomkostninger fastsettes av NVE i den forbindelse.»

Søker kommenterer dette slik i brev av **26.1.2021**:

«Vi viser til oversendelse fra advokat Østgård av 25. januar 2021 med kommentarer til vårt brev av 14. januar 2021.

Vi finner det ikke nødvendig å kommentere grunneiernes syn på forståelsen av vilkårene for ekspropriasjon etter oreigningslova, slik de kommer til uttrykk i brevet. Denne saken reiser ingen komplekse eller uvanlige ekspropriasjonsrettslige problemstillinger.

Kjernen i saken er om grunnvilkårene for ekspropriasjon etter oreigningslova § 2 er oppfylt. Vi kan ikke se at grunneierne har vist til konkrete ulemper av ekspropriasjonstiltaket i dette brevet. De ulemper grunneierne har vist til tidligere, er allerede kommentert i vårt brev av 14. januar. Sett opp mot de tungtveiende samfunnsmessige fordeler av ekspropriasjonstiltaket, slik de også er underbygget av uttalelser fra Troms og Finnmark fylkeskommune og Karlsøy kommune, er det beviselig en overvekt av interesser som taler for en ekspropriasjon med den følge at vilkårene i oreigningslova § 2 er oppfylt.»

NVEs vurdering av søknad om samtykke til ekspropriasjon

Drikkevannsforsyning

Det er søkt om ekspropriasjon av dagens drikkevannsuttak fra Storelva. Det er kjent at minst 16 husholdninger har sin drikkevannsforsyning fra Storelva via dette vannverket, men det er ikke avklart om det kan være flere. Det er sagt at det er 18 tilknytningspunkt, hvorav 2 driftsbygninger. Vannverket har ingen formell organisering. Alle eiendommene på østsiden av Storelva er derfor inkludert i søknaden, men det er klart at ekspropriasjonssøknaden kun gjelder for retten til drikkevannsuttak fra Storelva på ca. kote 30. Søknaden gjelder ikke de fysiske innretningene knyttet til vannverket.

I uttalelsene uttrykkes det bekymring for at tiltakene vil påvirke drikkevannsforsyningen i negativ retning når det gjelder vannføring, forurensning, behov for driftsmessige endringer og kostnader knyttet til dette. Grunneierne er imot at vannverket blir ekspropriert. Dersom det blir ekspropriert, mener de at det må settes vilkår om sikker drikkevannsforsyning. I forslag til avtale om drikkevannsforsyning fra NRS som er forelagt vannverkseierne settes det begrensning på vannuttaket til maksimalt 5 l/s, vannuttak fra kum på NRS sin vannledning, at NRS ikke har ansvar for vannkvaliteten og at NRS ikke kan garantere for drikkevannsforsyningen dersom vannivået i Monsevatnet blir så lavt at NRS ikke kan tappe fra dette. Det er også uttrykt bekymring for vannkvaliteten i anleggsfasen. NRS skriver i sine kommentarer til uttalelsene at kvaliteten på drikkevannet vil bli ivaretatt, også i anleggsperioden, men at de foretrekker at vannuttaket skjer fra kum på deres ledning.

Grunneiere har rett til å ta ut vann til husholdning og husdyr uten konsesjon etter vannressursloven. Grunneiers rett til vannuttak gjelder også i forhold til vassdragstiltak med konsesjon, hvis ikke konsesjonshaveren sørger for annen drikkevannsforsyning. Dette er regulert i vannressursloven § 15. Vassdragsmyndigheten kan likevel fastsette at uttaksretten skal begrenses, mot at konsesjonsinnehaveren yter erstatning for skade eller ulempe. Siden det ved konsesjonsbehandlingen ble forutsatt at dette ble avklart gjennom minnelige ordninger, er det ikke vurdert i konsesjonssaken.

NVE mener at det er viktig å ha en sikker tilgang til drikkevann. Forutsetningen for å stille vilkår om kompensierende tiltak etter ekspropriasjonsloven, er at vilkåret ifølge ekspropriasjonsloven § 10 første ledd «*trengst av omsyn til samfunnet eller eigaren åt eller rettshavar i den eigedommen inngrepet gjeld*». Dette vil si at både samfunnshensyn og hensynet til den enkelte grunneier kan tilsi at ekspropriasjonen må pålegges plikter som motvirker ekspropriasjonens skadevirkninger. Både hensynet til de konkrete grunneierne og hensynet til samfunnet taler for at grunneierne også etter ekspropriasjonen må sikres tilgang på drikkevann. NVE legger til grunn at også NRS er enig i dette,

ettersom ekspropriasjonssøknaden inneholder en beskrivelse av etablering av alternativt bruksuttak for drikkevann for rettighetshavere på østsiden av Storelva.

Etter drikkevannsforskriften er det ulike krav til vannforsyningsystemer ut fra størrelsen på vannuttaket og om det er sårbare abonnenter knyttet til vannforsyningssystemet.

Vannforsyningsystem som skal dimensjoneres for å gi produsert vann på 10 m³/døgn eller mer (tilsvarende et kontinuerlig uttak på om lag 0,12 l/s), eller forsyne sårbare abonnenter, er plangodkjenningspliktig iht. drikkevannsforskriften § 18. Drikkevannsforskriften gjelder også for eksisterende vannforsyningsystemer, og kravene i driftsfasen vil være de samme for eksisterende og nytt anlegg. Det er ikke oppgitt hvor stor kapasitet dagens vannuttak har, eller hva som er behovet ved etablering av nytt uttak, men et maksimalt anslag basert på tall for vannforbruk fra EUs drikkevannsdirektiv tilsier 1 m³/døgn per husholdning. Dette er et høyt estimat og NVE antar at behovet for vannuttak er lavere enn dette, men likevel kan overstige grensen for krav om plangodkjenning på 10 m³/døgn med minimum 16 husstander tilknyttet vannverket. Eksisterende vannforsyningsystem som er i drift uten godkjent plan per 1. januar 2017 er fritatt fra slik godkjenning. Dersom flyttingen av vannuttaket utløser plangodkjenningsplikt, innebærer det ulemper for vannverkseierne som ikke er beskrevet i ekspropriasjonssøknaden.

For at samtykke til ekspropriasjon kan gis, er det etter NVEs mening nødvendig å sette vilkår slik at de negative konsekvensene for ekspropriatene mht. drikkevannsforsyning blir minimale. NVE mener at det er nødvendig av både samfunnshensyn og hensynet til grunneierne at det settes vilkår om etablering av sikker drikkevannsforsyning i tilstrekkelig mengde for de aktuelle grunneierne, jf. ekspropriasjonsloven § 10.

Vurdering av alternative løsninger for drikkevannsforsyning

I søknaden om ekspropriasjon er det foreslått tre alternative løsninger, hvor søker foretrekker alternativ a). Alternativ a) og b) er forholdsvis like, med uttak i NRS sin kum på vestsiden av Storelva, kun med forskjell i hvem som gjennomfører tiltaket. Alternativ c) går ut på at NRS etablerer nytt inntak i Monsevatnet på vegne av rettighetshaverne, det bygges ny pumpestasjon ved Monsevatnet, og rør legges fra pumpestasjon og ned langs østsiden av Storelva ned til etablert vannkum i overkant av innmark på østsiden av elva, for påkobling til eksisterende vannledningsnett. Ledning legges hovedsakelig i veitrasé langs Storelva.

NRS har i utgangspunktet søkt om alternativ a), men har med de to andre alternativene i søknaden. Høringspartene som har tilknytning til vannverket foretrekker alternativ c), men uttrykker bekymring for at løsningen blir dyrere og mindre robust enn dagens drikkevannsforsyning. Valg av alternativ er begrunnet i at de ikke har tillit til selskapet og ikke vil at drikkevannsforsyningen skal være avhengig av NRS. Ved uttak i NRS sin kum vil ikke NRS kunne levere vann dersom vannstanden er på laveste regulerte vannstand i Monsevatnet, for da har NRS ikke tillatelse til å ta ut vann. Ved å legge inntak direkte i Monsevatnet vil vannuttaket kunne foregå uavhengig av NRS sitt vannuttak, men et slikt inntak vil mest sannsynlig kreve at vann pumpes fra vatnet og inn i ledningen. Dagens drikkevannsforsyning er robust og basert på selvføll. Dette gir sikker drikkevannsforsyning med enkel drift og lave driftskostnader. NRS sier i sin kommentar til uttalelsene at en løsning med vannledning på østsiden av elva som i alternativ c) vil innebære to separate uttak av vann fra Monsevatnet, i motsetning til den løsningen NRS har lagt til grunn. De mener at dette tiltaket i seg selv kan utløse konsesjonsplikt etter vannressursloven og er mindre hensiktsmessig og helhetlig løsning enn deres foretrukne alternativ (alternativ a)).

Drikkevannsforskriftens formål er å beskytte menneskers helse ved å stille krav om sikker levering av tilstrekkelige mengder helsemessig trygt drikkevann som er klart og uten fremtredende lukt, smak og farge. Etter NVE sin vurdering er alternativ a) og b) ikke i samsvar med dette, da drikkevannsforsyningen til kum kan stanses dersom NRS når laveste regulerte vannstand. NVE er enig i at den beste løsningen for drikkevannsforsyningen er om det etableres en løsning som er uavhengig av NRS sin virksomhet i Dåfjord. Av de 3 oppstilte alternativene er det kun alternativ c) som oppfyller dette. Etter NVE sin vurdering er en godt fungerende inntaksledning på et visst dyp i Monsevatnet den beste løsningen for vannverket. Denne løsningen beskrives ikke i detalj i søknaden, men det er viktig at inntaksdyp og utforming av inntaket er i overensstemmelse med kravene i drikkevannsforskriften.

Et slikt arrangement og flytting av drikkevannsinntaket fra Storelva til Monsevatnet vil etter NVEs vurdering ikke være et konsesjonspliktig tiltak etter vannressursloven med dagens størrelse på vannuttaket og til om lag 18 husstander. En slik løsning vil gi et noe mindre robust vannforsyningssystem med behov for pumping av vann, men med hensyn til kvantitet og kvalitet er en slik løsning tryggere enn dagens. Om flyttingen av inntaket fra Storelva til Monsevatnet er plangodkjenningspliktig etter drikkevannsforskriften § 18, må NRS avklare med Mattilsynet. NRS må også avklare med Karlsøy kommune om flytting av inntaket vil være søknadspliktig etter annet lovverk.

NVE gjør oppmerksom på at dette vedtaket om samtykke til ekspropriasjon ikke omfatter nødvendig grunn og rettigheter for etablering av nytt drikkevannsinntak i Monsevatnet, slik vi pålegger som vilkår for godkjenningen. I den grad det er nødvendig med ekspropriasjon av grunn og rettigheter for dette, vil den aktuelle ekspropriasjonshjemmelen være ekspropriasjonsloven § 2 nr. 47. Rett ekspropriasjonsmyndighet ved iverksetting av tiltak som ikke krever tillatelse etter vannressursloven er Statsforvalteren, jf. forskrift 2.6.1960 nr. 1, jf. kgl.res. 6.4.2001 nr. 390.

Regulering

I konsesjonen er det gitt tillatelse til å tappe Monsevatnet med inntil 50 centimeter fra naturlig vannstand. Vannet skal holdes tilbake ved å etablere en terskel i utløpet. Reguleringen vil gi et magasin på 130000 m³ vann, noe som vil sikre vanntilgangen til settefiskanlegget i tørre perioder, som i hovedsak forekommer om vinteren. Det er søkt ekspropriasjon av grunn for å etablere denne terskelen og regulering av vatnet.

Rettighetshaverne til Monsevatnet viser til at vatnet brukes til fiske og transport i tillegg til at det er et viktig friluftsområde. De mener at en nedtapping vil være skjemmende, ødelegge for fiske og gi usikker is. De mener at vilkårene for ekspropriasjon av rett til nedtapping ikke er oppfylt og at terskelen og reguleringen vil medføre store skader og ulemper for området ved at deler av strandsonen tørregges, båtstø ødelegges og muddersoner blottlegges. Det vises også til mulig alternativ utnyttelse av vannet og vannets verdi for ideelle interesser.

Virkningene av reguleringen er skjønsmessig vurdert i vedtaket om konsesjon etter vannressursloven til å være små for isforhold, brukerinteresser, friluftsliv og landskap, og NVE vurderer at det omsøkte tiltaket i liten grad vil påvirke bruk eller inntrykk av området. Dette er begrunnet i at settefiskanlegget har behov for å holde vannstanden i Monsevatnet høy under normale avrenningsforhold for å ha vann tilgjengelig i perioder med mindre tilsig, som normalt skjer om vinteren eller tørre perioder om sommeren, da vannet også under naturlige forhold vil bli noe nedtappet. En nedtapping på inntil 0,5 meter er vurdert å være tilnærmet innenfor naturlig vannstandsvariasjon og vil derfor ikke gi vesentlige endringer i isforholdene på Monsevatnet. Anleggsarbeidene ved etablering av terskelen vil føre til noe støy og ulempe, men vil være av forbigående art. Det er krav i konsesjonen om at terskelen

utformes slik at den ikke blir et vandringshinder for fisk mellom Storelva og Monsevatnet. Det er i konsesjonen satt krav til minstevannføring på 100 l/s slik at området nedstrøms terskelen, som er gyteområde for fisk fra Monsevatnet, ikke blir tørrlagt. Ulempene for fisk som en følge av etableringen av terskelen og reguleringen er vurdert som svært små. For terskelen og reguleringen mener NVE at ulempene samlet er svært små for de allmenne og private interessene.

Fallrettigheter

Advokat Østgård, som representerer fallrettseierne, legger til grunn at NRS har søkt om ekspropriasjon av fallrettighetene i Storelva tilhørende bnr. 5 og 16. Han skriver at fallrettighetene i Storelva ikke har vært gjenstand for forhandlinger, og at dette er mer inngripende. Det vises også til potensiell alternativ utnyttelse av vannet. Han mener at et ev. samtykke til ekspropriasjon ikke bør omfatte fallrettighetene.

NRS presiserer i sin kommentar til uttalelsene at det ikke er fallrettighetene de søker ekspropriasjon av, men at reguleringen og vannuttaket kan påvirke grunneiernes mulighet for utnyttelse av fallrettighetene og at dette derfor må inn som en vurdering i erstatningsspørsmålet. Advokat Østgård mener at grunneiers fallrettigheter reelt sett konsumeres ved tiltaket.

NVE konstaterer at NRS i søknaden av 2.11.2020 har søkt om «samtykke til ekspropriasjon av (...) Fallrettigheter i Storelva tilhørende eiendom gnr. 7, bnr. 16 og gnr. 7, bnr. 5 i Karlsøy kommune», se søknaden s. 2. NVE har derfor forståelse for at grunneierne representert av advokat Østgård har lagt til grunn at NRS har søkt om å ekspropriere fallrettighetene deres.

NVE viser til Høyesteretts uttalelse i HR-2011-2010-A (Jørpeland) avsnitt 25:

«En fallrettighet er retten til å utnytte kombinasjonen av vannføringen og høydemeterne i et vassdrag til kraftproduksjon. Ved en overføring er det bare vannføringen som blir redusert. Grunneierne i vassdraget som vannet overføres fra, beholder muligheten til å utnytte vassdraget til kraftproduksjon, men med redusert vannføring. Reduksjon i vannføringen er derfor noe annet enn ekspropriasjon av fallrettigheter.»

NVE konstaterer at tiltaket, slik det er gitt konsesjon til, medfører bortledning av vann fra Monsevatnet slik at det blir mindre vann tilgjengelig i Storelva til ev. kraftproduksjon eller andre formål. Det er ikke kraftproduksjon i vassdraget i dag. Konsesjonen som er gitt, gir ikke tillatelse til uttak av vann til kraftproduksjon eller andre formål enn settefisk.

NVE legger derfor til grunn at NRS ekspropriasjonsinngrep ikke medfører en ekspropriasjon av fallrettigheter. Etter NVEs vurdering vil heller ikke de konsesjonsgitte tiltakene fordre en ekspropriasjon av fallrettigheter. De aktuelle fallrettighetene omfattes dermed heller ikke av NVEs vedtak om samtykke til ekspropriasjon. Grunneiernes økonomiske tap som følge av vannuttaket/bortledning av vannet, blir i tilfelle et tema i skjønnet.

Vurdering av fordeler ved tiltaket

Karlsøy kommune viser i sin uttalelse til at etableringen av settefiskanlegg på Vinterneset er i tråd med kommunens satsning innen sjømatproduksjon. Troms og Finnmark fylkeskommune viser til at det i lenger tid har vært underskudd på smolt i regionen. Import av smolt fra andre regioner er uheldig mht. overføring av smitte, og det er derfor ønskelig at regionen er selvforsynt. I akvakulturtillatelsen ble det påpekt at ved etablering av settefiskanlegget på Vinterneset, vil NRS kunne forsyne sine egne anlegg i Troms og Finnmark med lokalt produsert smolt. Fylkeskommunen uttaler at det nye settefiskanlegget er svært viktig for å oppnå den ønskede og nødvendige balansen i smoltforsyningen i regionen. Forsinkelser i oppstart vil ifølge fylkeskommunen være problematisk både for selskapet og havbruksnæringen i hele regionen.

Settefiskproduksjon skaper store verdier lokalt og nasjonalt. Den er et tidlig ledd i en verdikjede som gir stor avkastning, men er i dag en flaskehals i næringen. Rent ferskvann av god kvalitet er viktig for næringen. For Karlsøy kommune vil etableringen av settefiskanlegg på Vinterneset bidra til økt verdiskapning i form av arbeidsplasser og økt økonomisk aktivitet i kommunen, i tillegg til økonomiske incentiver ved tilrettelegging for oppdrettsnæringen. Statistikk fra Fiskeridirektoratet viser at sysselsetting innen settefiskproduksjonen i Troms og Finnmark har økt fra 79 personer i 2009 til 208 i 2019. I 2020 mottok Karlsøy kommune nærmere 30 mill. kr. fra Havbruksfondet for sitt arbeid med å legge til rette for lokaliteter til oppdrettsnæringen.

Ifølge Veterinærinstituttets årlige fiskehelse rapport for 2020 anses flytting av smolt å være en av de aller største risikofaktorene for spredning av smitte. Den regionale tilgangen på smolt i Troms og Finnmark er i ubalanse med totalt produsert smolt av laks i 2019 på 51 299 000 stk. fra 7 anlegg i fylket, mens utsett på sjø samlet var på 80741000 stk. Det vil si et underskudd på ca. 30 mill. smolt. Anlegget på Vinterneset er godkjent for produksjon av 10 mill. settefisk (smolt), og har søkt om utvidelse til 15 mill. Etableringen av settefiskanlegget vil bedre situasjonen i regionen vesentlig.

Vurdering av om inngrepene uten tvil er til mer gagn enn til skade

Interesseavveiningen i denne saken innebærer at hensynet til samfunnets interesse i arbeidsplasser, verdiskapning og smoltproduksjon avveies mot hensynet til de grunneiere og rettighetshavere som blir berørt og til andre allmenne interesser knyttet til miljø i vid forstand. I konsesjons saken er det gjort en avveining av fordeler og ulemper for allmenne og private interesser, der fordelene er funnet å være større enn ulempene. Ved en avveining i ekspropriasjonsspørsmålet må samfunnsfordelene ved tiltaket utvilsomt være større enn ulempene for at det skal gis tillatelse.

Ulempene i denne saken er i hovedsak knyttet til reguleringen, vannuttaket og drikkevannsforsyningen fra Storelva. Ulempene ved reguleringen og etablering av terskel er funnet å være små, da settefiskanlegget er avhengig av å ha reguleringsmagasinet i reserve til perioder med lite tilsig, perioder som også i naturlig tilstand uten regulering og vannuttak vil medføre lavere vannstand. Dette vil i hovedsak skje om vinteren når vannet er islagt. Som avbøtende tiltak for fisk er det i konsesjonen satt vilkår om at terskelen skal utformes slik at den ikke utgjør et vandringshinder. Dette for at fisk skal ha mulighet for vandring mellom gyteområdene i utløpsoset og Monsevatnet. Som avbøtende tiltak for vannuttaket er det i konsesjonen satt vilkår om en minstevannføring på 100 l/s. Dette er en forholdsvis lav vannføring, men er funnet å være tilstrekkelig til ikke å tørrelegge gyteområdene i utløpsoset og ned mot sjøen der det går anadrom fisk. Det er usikkert om denne minstevannføringen vil være tilstrekkelig til å ivareta drikkevannsforsyningen fra Storelva, og NRS har derfor søkt om ekspropriasjon av denne mot å erstatte drikkevannsforsyningen med en minst like god drikkevannsforsyning.

NVE mener at så lenge det leveres et fullgodt alternativ til dagens drikkevannsforsyning, som i søknadens alternativ c), så vil ulempene knyttet til tiltaket være beskjedne. Det oppstår nye ulemper ved at ny drikkevannsforsyning ikke er like robust og driftssikker som eksisterende, men dette oppveies i stor grad av sikrere tilgang på vann og antagelig bedre vannkvalitet ved inntak i Monsevatnet. NVE viser til at det er opp til skjønnsretten å ta stilling til fastsettelsen av den økonomiske erstatningen for ekspropriasjonsinngrepet.

Fordelene ved tiltaket er de store inntektene samfunnet har knyttet til oppdrettsnæringen og verdiskapningen i denne næringen, der ferskvann til produksjon av settefisk er en viktig innsatsfaktor. Økt produksjon av settefisk lokalt i et område med underskudd på smolt for utsetting i sjø er også et ledd i økt dyrevelferd i næringen og kan bidra til å hindre spredning av smittsom sykdom.

Enkeltpersoner blir i varierende grad direkte berørt av bygging og drift av de anleggene det er gitt konsesjon til. NVE mener likevel at de samfunnsmessige fordelene ved dette tiltaket utvilsomt veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier eller rettighetshaver, så lenge drikkevannsforsyningen blir godt nok ivaretatt. NVE mener derfor at vedtaket om samtykke til ekspropriasjon, særlig sett i sammenheng med det pålagte vilkåret om etablering av nytt inntak i Monsevatnet, ikke vil være et uforholdsmessig inngrep, jf. også EMK P1-1.

NVEs oppsummering

NVE har, etter en samlet vurdering, funnet at de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved regulering og vannuttak fra Monsevatnet, utvilsomt er større enn de skader og ulemper som påføres andre. NVE vil derfor gi NRS Settefisk AS tillatelse til å kreve avstått nødvendig grunn og rettigheter for uttak av vann og regulering av Monsevatnet i Karlsøy kommune i Troms og Finnmark.

Tillatelsen blir gitt med vilkår om at det etableres nytt inntak i Monsevatnet til eksisterende vannforsyning fra Storelva, i tråd med det NRS Settefisk AS har omtalt som «Alternativ c)» i søknaden, på en slik måte som sikrer en sikker levering av tilstrekkelige mengder drikkevann.

NVEs vedtak

NVE gir NRS Settefisk AS samtykke til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for:

- Uttak av vann av Monsevatnet overfor eiendommene gnr. 7, bnr. 249, 5, 16, 28, 21, 211, 4 og 78 i Karlsøy kommune i Troms og Finnmark fylke i samsvar med vassdragskonsesjonen gitt 30.04.2018.
- Regulering av Monsevatnet overfor eiendommene gnr. 7, bnr. 249, 5, 16, 28, 21, 211, 4 og 78 i Karlsøy kommune i Troms og Finnmark fylke i samsvar med vassdragskonsesjonen gitt 30.04.2018.
- Bygging av terskel på eiendom gnr. 7, bnr. 5 i Karlsøy kommune i Troms og Finnmark fylke ved utløpet av Monsevatnet.

Tillatelsen gir rett til ekspropriasjon av eiendomsrett for følgende arealer:

- Areal til bygging av terskel ved utløpet av Monsevatnet

Tillatelsen gir rett til ekspropriasjon av bruksrett for følgende arealer:

- Areal som tørrlegges i strandsonen ved nedtapping av Monsevatnet
- Areal for legging av ny vannledning og ev. tilhørende nødvendige anlegg.
- Nødvendig adkomst, ferdsel og transport. Dette gjelder blant annet rettigheter til adkomst, ferdsel og transport av utstyr, materiell og mannskap på eksisterende privat vei mellom offentlig vei og anlegg og i terrenget mellom offentlig eller privat vei fram til anleggene. Dette omfatter både nødvendig adkomst for anleggsarbeid og for etterfølgende drift/vedlikehold.
- Riggplasser. Rett til å etablere/bygge riggplasser. (Bruksretten til riggplasser bortfaller når anlegget er satt i drift.) Rett til å bruke eksisterende riggplasser.

Vilkår for vedtaket

Tillatelsen blir gitt på vilkår om at det:

- Etableres nytt inntak i Monsevatnet til eksisterende vannforsyning fra Storelva, i tråd med det NRS Settefisk AS har omtalt som «*alternativ c)*» i søknaden, på en slik måte som sikrer en sikker levering av tilstrekkelige mengder drikkevann.

NRS må sørge for at alle nødvendige tillatelser og godkjenninger for vannverket er på plass før anleggsstart.

Vannledningens trasé skal i det vesentlige være som vist med blå strek på kart for alternativ c) i søknaden. Kartet er lagt ved som vedlegg i dette brevet.

Hjemmel for vedtaket

Vedtaket om samtykke til ekspropriasjon er truffet i medhold av lov av 23.8.1959 om oreigning av fast eiendom (ekspropriasjonsloven) § 2 nr. 54, jf. forskrift 2.6.1960 nr. 1.

Vilkåret om at det må etableres nytt inntak i Monsevatnet til eksisterende vannforsyning fra Storelva, er truffet i medhold av ekspropriasjonsloven § 10 første ledd.

NVE gjør oppmerksom på at vedtaket om samtykke til ekspropriasjon faller bort hvis skjønn ikke er begjært innen ett år fra endelig vedtak, jf. ekspropriasjonsloven § 16.

Andre forhold

Om forhåndstiltredelse

NRS søker også om forhåndstiltredelse etter ekspropriasjonsloven § 25. Forhåndstiltredelse innebærer at tiltakshaver kan sette i gang anleggsarbeidet før skjønn er avholdt eller erstatning er fastsatt. I sin kommentar til høringsuttalelsene ber tiltakshaver NVE om å utsette behandling av anmodningen om forhåndstiltredelse til skjønnsbegjæring er fremmet.

Normalt forutsetter samtykke til forhåndstiltredelse at det er begjært skjønn i saken. NVE har derfor ikke realitetsbehandlet denne delen av søknaden. Dette er også i tråd med det NRS Settefisk selv har presisert om søknaden.

Om utsettende virkning ved klage på ekspropriasjon

I kommentar til høringsuttalelsene ber NRS om at det i ekspropriasjonsvedtaket gis unntak for oppsettende virkning av eventuelle klager etter ekspropriasjonsloven § 5 annet ledd, som lyder:

«Klage over vedtak som er gjort etter fullmakt etter første leden har utsetjande verknad, om ikkje underinstansen eller overinstansen gjer vedtak om noko anna. Slikt vedtak kan berre gjerast i serlege høve om det kjem til å føra til urimeleg hefte om klaga skulle ha utsetjande verknad.»

NRS viser til at konsesjonsvedtaket er rettskraftig og at arbeidene med settefiskanlegget er påbegynt. Det er gjennomført arbeid i hundremillionersklassen på anlegget. De viser også til at byggefristen for konsesjonen utløper 30.4.2021. Oppsettende virkning for en ev. klage på ekspropriasjonsvedtaket vil ha store negative konsekvenser for NRS. De mener at et unntak etter § 5 annet ledd har marginale negative konsekvenser for ekspropriatene fordi inngrepene er reversible. Dette kommenteres av advokat Østgård i hans kommentar til kommentarene med at NRS sine betydelige investeringer er

gjort til tross for at de privatrettslige forholdene knyttet til vannuttaket ikke er avklart, og kan vanskelig se at det av den grunn kan hevdes «urimelig hefte» å få disse forholdene endelig avklart.

En klage på et ekspropriasjonsvedtak gis automatisk utsettende virkning om ikke annet blir bestemt. Hensikten bak hovedregelen er at en klage skal medføre en reell behandling av klagesaken uten at det som eksproprieres blir vesentlig endret og umulig å tilbakeføre. NVE mener at en slik vurdering henger sammen med spørsmålet om forhåndstiltredelse etter ekspropriasjonsloven § 25. NVE vil derfor utsette behandlingen av spørsmålet om å fravike utgangspunktet om utsatt iverksetting ved klage på ekspropriasjonstillatelser.

Om ekspropriatenes omkostninger

Advokat Østgård uttaler i brev av 25.1.2021:

«Jeg antar at NVE dersom det treffes vedtak om ekspropriasjon, kan treffe vedtak om dekning av mine klienters saksomkostninger i anledning ekspropriasjonssaken før skjønn eventuelt begjæres.

Dersom vedtak om ekspropriasjon ikke treffes, er det naturlig at mine klienters saksomkostninger fastsettes av NVE i den forbindelse.»

NVE viser til at den som søker om ekspropriasjon, etter ekspropriasjonsloven § 15 annet ledd skal dekke utgiftene motparten har i forbindelse med ekspropriasjonssaken. Etter § 15 annet ledd tredje punktum skal denne beslutningen tas av «*skjønnsstyremakta eller, dersom det ikke vert halde skjøn, av Kongen*». For det tilfellet at det er «*Kongen*» som skal beslutte dekning av saksomkostnader, er denne myndigheten delegert til Justis- og beredskapsdepartementet, jf. kgl.res. 2.6.1960 del VI. Etter kgl.res. 2.6.1960 del VII pkt. 4 heter det at «*[s]øknad til Justisdepartementet om å få dekket kostnader etter § 15 annet punktum skal sendes gjennom det departement som saken hører under, og departementet skal vedlegge saken sin uttalelse*».

NVE konstaterer at det på dette tidspunktet er for tidlig å konkludere med om det kommer til å bli holdt skjønn i saken eller ikke. Frem til dette er avgjort, for eksempel ved at det blir inngått en minnelig avtale eller ved at NRS ikke benytter seg av vedtaket om samtykke til ekspropriasjon, antar NVE at beslutningen om dekning av saksomkostnader skal tas av «*skjønnsstyremakta*». NVE er ikke skjønnsstyresmakt. NVE tar derfor ikke stilling til dekning av advokat Østgårds klienters saksomkostninger etter ekspropriasjonsloven § 15 annet ledd i anledning ekspropriasjonssaken, før skjønn eventuelt begjæres.

NVE kan heller ikke se at ekspropriasjonsloven § 15 tredje ledd er aktuell på dette tidspunktet.

NVE vil likevel påpeke at det ikke er noe i veien for at partene på egen hånd blir enige om at ekspropriasjonssøkeren skal betale utgifter som er påløpt for motparten, før ekspropriasjonssaken er endelig avgjort.

Om anførsler om menneskerettsloven

NVE konstaterer at verken Grunnloven § 105 eller EMK P1-1 forbyr ekspropriasjon til fordel for private, slik som NRS er. NVE mener videre at hjemmelen for å samtykke til ekspropriasjonen er klar, og kan heller ikke se at det er andre forhold i denne saken som særlig aktualiserer forholdet til EMK P1-1.